

Reisverslag veldbezoek ZBA
Uganda op 21 April 2023
Gemaakt door Peter van Vliet

Schiphol – vrijdag 21 april 2023

Om 8.00 uur is iedereen aanwezig en zijn we klaar om in te checken voor de reis naar Uganda. Dat inchecken gaat snel, zonder problemen we kunnen door naar de koffie met appeltaart.

De reis verloopt volgens plan, om 10.45 uur vertrekken we via Tanzania naar Entebbe. We landen om 20.30 uur op Kilimanjaro International Airport. Een uur later reisden we verder naar Entebbe, aankomst 10.30 uur.

De visumcheck verliep vlot maar de bagage duurde weer lang. Taxi naar het hotel niet direct beschikbaar, kennelijk niet helemaal goed gecoördineerd door het hotel. Uiteindelijk 12.00 uur in het hotel nog even snel een biertje met patat (pizza uitverkocht) en dan slapen.

Een kort nachtje want het ontbijt staat om 6.00 uur klaar en om 6.30 uur vertrek naar het vliegveld van de MAF.

Zaterdag 22 april 2023

Na het vroege ontbijt om 7.00 uur in de bus naar het vliegveld van de MAF. Daar controles, koffers/tassen alles open en inkijken, stelt niet zoveel voor dan allemaal wegen en klaar. Samen met Jacco van ZOA hoofdkantoor in Kampala.

Al snel zitten we in het vliegtuig richting Amudat samen met onze begeleider voor de komende dagen Jacco. We landen rond 9.40 uur, de auto's met chauffeurs staan al klaar en snel zijn we op de ZOA compound voor koffie en briefing.

We maken kennis met Howard (de opvolger van Martin) en zijn team. Er zijn nogal wat nieuwe gezichten en voor ons dus niet direct helder wat hun taken zijn, maar dat zal de komende dagen ongetwijfeld bekend worden. Howard maakt een goede indruk, hij spreekt duidelijk en is ook duidelijk, ook hij reist met ons de komende dagen mee naar de diverse projecten.

Aan de activiteiten wordt een extra project toegevoegd, namelijk het project "Thomas". We brengen een bezoek aan de lokale (vee)markt en daar start ook direct het project Thomas.

Thomas is de kleinzoon van Gerrit en toen hij vernam dat zijn opa opnieuw naar de arme mensen in Afrika zou gaan wilde hij ook iets goeds doen. Hij keerde zijn spaarpot om en besloot de totale inhoud te doneren voor de aankoop van geiten voor de mensen daar. Dus het bezoek aan de markt werd o.a. besteed aan het aanschaffen van een aantal geiten. Een van de ZOA medewerkers heeft uiteindelijk onderhandeld als koper en heeft 5 geiten aangeschaft. De geiten zijn gedoneerd aan een school, boeren e.a. Een prachtig

initiatief wat bovendien voor ons allen een mooi en plezierig evenement werd.

Een bezoek aan de markt is ook een moment, zeker voor ons om vast te stellen dat er vooruitgang is in Amudat. De bedrijvigheid en beschikbaarheid van goederen geeft ons een indruk dat het beter gaat. Vooral de vele kraampjes met etenswaren (pannenkoeken- donuts etc.) meer groente en fruit en kleding.

Arjen en Peter verlaten de groep om te gaan praten met Albert van de shop. Dit is een ZBA onderdeel los van ZOA waarvan apart verslag wordt gemaakt.

Na de lunch bezoeken we de “veiligheidsofficier” aangesteld door de overheid, stellen ons voor en vertellen wat we zoal gaan doen de komende dagen. Hij is enthousiast over ons bezoek en stelt ons gerust m.b.t. spanningen en veiligheid. Vooral aan de voorschriften houden, als we iets bijzonder zien direct melden het kantoor. Hij is 24/7 beschikbaar m.u.v. zondagmorgen dan zijn ze even naar de kerk. En... het is belangrijk dat we voor het donker, 18.00 uur binnen zijn.

Dan bezoeken we een bijenhouders groep, ca 20 personen die met elkaar ruim 100 hives bezitten. Oogsten 3 x per jaar met verschillende resultaten per oogst moment. April + Juni +++ en oktober ++. Totaal ca. 9000/9500 kg per jaar. De meeste deelnemers van de groep doen naast het bijen houden ook andere activiteiten bijv. veehouderij.

De honing wordt verkocht aan handelaren meestal uit Kenia. Met de groep is ook gesproken over het idee om de honing centraal te verwerken en daarmee een hogere opbrengstprijs te realiseren. Daar is zeker belangstelling voor maar er blijkt ook uit dat geld ontvangen bij levering wel heel belangrijk is. Om de bijenhouders dus voldoende te motiveren om de honing aan te bieden voor verwerking en daarmee waarde toe te voegen, moeten we wel goed nadenken in welke vorm (vooruit betaling) dat te financieren is.

Aansluitende bezoeken we een tuinbouw bedrijf, relatief een groot oppervlak met diverse gewassen o.a een kool soort welk ook vrijwel dagelijks bij de Zoa lunch beschikbaar was. Het lijkt op boerenkool maar de smaak is meer naar broccoli. Maar ook uien en tomaten. De man vertelt over gewas wisselingen om maximale productie te realiseren. Hij wil graag uitbreiden maar heeft daar een grotere/ zwaardere pomp voor nodig. De bestaande solar pomp levert niet voldoende water volume. De pomp wil hij via

ZOA aanschaffen, de aanbeting daarvoor heeft hij inmiddels bij elkaar gespaard. Ook denkt hij na over een betere waterhuishouding d.m.v. druppelsystemen. Hij vindt m.n. de kennis overdracht van en door ZOA heel belangrijk.

Na dit bezoek zit de dag er op en gaan we naar Kaly Peace Village waar we overnachten.

Helaas is het bier weer niet koud en het eten niet erg goed en weinig water uit de douche. Maar we doen het ermee.

Zondag 23 april 2023

Vandaag rustig beginnen. We gaan straks naar de kerk waar we Rev. Jane de pastor ontmoeten. De dienst begint om 11.00 uur maar waarschijnlijk wel wat later. We hebben natuurlijk wat voorbereid om te zingen en Dienneke zal het nog mooier maken met haar gitaar begeleiding. Er wordt al volop gezongen door de aanwezigen en volgens Afrikaans gebruik zijn de liederen oneindig en moet de assistent van de dominee echt wel duidelijk maken dat het nu even genoeg is. De dienst is een groot feest met veel gezang en dans prachtig om te zien. Rev. Jane laat vooral horen hoe blij ze is met onze komst en zeker ook omdat we elk jaar op bezoek komen. Als ook wij onze zangkunsten hebben getoond vertelt Jane dat er veel mensen in kerk komen maar die niet allen kunnen zitten. In het begin lagen er vooral boomstammetjes waarop de mensen op zaten. Nu worden er schoolbanken naar binnen gesjouwd om tenminste ons een zitplaats aan te bieden. Het verzoek van Jane is of wij mogelijk nog wat stoelen kunnen doneren. We beloven er over na te denken en besluiten later geen plastic stoelen (die verdwijnen en belasten het milieu) maar gewoon goede houten kerkbanken te laten maken en beschikbaar te stellen.

Na de lunch in de ZOA office bezoeken we een “spaar & leen” groep. De 2 groepen van elk ca.15 vrouwen vertellen interessante verhalen. Het systeem is eenvoudig. De inleg van ieder is 10.000 UGD (ca €2,50) per keer. Je kunt dan sparen en ontvangt rente. Maar je kunt ook lenen van de groep. Lenen kost 10% per maand. Je kunt het geld gebruiken om goederen te kopen en die vervolgens weer te verkopen. Zo zijn er vrouwen die suiker verhandelen door met geleend geld een hoeveelheid te kopen en die in kleinere verpakkingen weer te verkopen. Uit de opbrengst betalen ze de lening en de rente terug. Op de vraag van ons aan de vrouwen wat uiteindelijk hun doelstelling is wordt verschillend geantwoord. Sommige willen een koe of geit kopen anderen willen een golfplaten dak voor meer comfort of gewoon wat financiële vrijheid van hun mannen! Ook het naar school gaan van de kinderen wordt genoemd.

ZOA ondersteunt de groepen met het beschikbaar stellen van de geldkist, voorlichting over het bijhouden/vastleggen van de administratie (de inleg en leningen). Op de vraag of ook mannen mee konden doen werd een beetje lacherig gereageerd door de vrouwen, het was duidelijk dat voor hun deelname binnen de groep geen belangstelling was.

Dan terug naar ons verblijf maar eerst even echt koud bier gekocht in Amudat.

Maandag 24 april 2023

We staan vroeg op, het wordt een lange dag. Om 7.30 in de auto, om 8.00 uur worden we verwacht bij ZOA office voor de “Monday morning devotion” met de complete staf. Arjen & Peter zijn daar niet bij, zij hebben om 8.00 uur een laatste afspraak met Albert van de shop.

Om 9.00 uur zijn we weer compleet en gaan we op weg naar een pilot irrigatie project in Lokales voorbij Karita in het zuiden. 2 ½ uur rijden over de bekende zandwegen en al slippend door de modder komen we aan. We zien grote percelen land waarop diverse producten worden verbouwd. Alles staat er fris groen bij. De watervoorziening is een pilot project gedoneerd door een Nederlandse onderneming. Er is een well geslagen, het water wordt opgepompt door gebruik te maken van solar. 4 panelen zorgen ervoor dat de pomp het water omhoog haalt en opslaat in de watertank.

De watertank staat hoger waardoor de zwaartekracht het water in de leidingen brengt en het land wordt besproeit. Het grote voordeel is dat men ook in de drogere periodes voldoende water ter beschikking heeft. Bovendien kan er met kleine aanpassingen over een veel groter areaal het land worden besproeid. Ideaal zou nog zijn wanneer er gebruik zou worden gemaakt van echte druppelaars i.p.v. de grote spuiten. Daarmee zou veel water kunnen worden bespaard. We zijn heel enthousiast in wat we zien, dit is echt een grote stap vooruit.

De manager van de groep spreekt ons toe. Er zijn 18 boeren families die ieder hun eigen grond hebben. Ze verbouwen individueel maar het vermarkten van de producten doen ze gezamenlijk. Er is een tomatenboer die heel bewust zijn tomaten opbindt langs stokken waardoor zijn tomaten niet de grond raken en dus niet worden aangevreten door ongedierte of insecten. Zij vertellen dat een oogst ca. 200 kratten a 25kg opbrengt. Op de markt ontvangen ze ca. \$0,50 per kilo.

Gerrit sluit vriendschap met een “herenboer”, bij deze groep boeren die het verdienen gaat het project “Thomas” verder. Zij krijgen 2 geiten voor hun kinderen. Zijn vriend heeft 7 kinderen die allen naar school gaan, dus het komt goed terecht.

Dan de lunch, pannenkoeken eten langs de weg onder de bomen. Ze zijn weer heel smakelijk we genieten ervan. Als de laatste pannenkoeken zijn uitgedeeld aan 2 kinderen langs de weg, gaan we verder op weg naar basis school "Chepkararat."

Op deze Pharus school worden we met veel enthousiasme ontvangen. Honderden kinderen, ouders en leeraren wachten ons op, met zingen, dansen, optredens en verhalen worden we verrast, één groot feest. Het is een zeer droog gebied en dus was er een waterprobleem. Pharus heeft hier een waterput geslagen en nu is er dus water voor de school maar ook voor de bijgelegen community. Ook zij profiteren van de waterput die het water nu bijna in huis brengt. De school heeft 3 tappunten, het water is fris en helder.

Het schoolbestuur, de leerkrachten stellen zich aan ons voor. Alle leerkrachten waaronder ook veel mannen doen dat met enthousiasme en bravoure. Kortom een positieve uitstraling. Mensen zijn trots op hun school, die is uitgeroepen tot de beste school in het district. Ruim 800 kinderen gaan naar deze school, in dit deel van het district Amudat gaat 86% naar school. De directrice van de school vertelt ons dat er de laatste jaren een groot verschil is gemaakt. De goede samenwerking met de overheid en ZOA maken echt het verschil. We worden uitgezwaaid, het is ontroerend, niet iedereen houdt het droog.

Er worden door Pharus veel scholen gebouwd in deze regio on samenwerking met de overheid met het doel dat uiteindelijk alle kinderen naar school gaan.

Op de terug weg bezoeken we nog het “verzamelpunt voor de ruwe honing en de werkplaats voor de Hives” in aanbouw. We hebben ter plekke alvast een stevige discussie hoe dat straks moet. Uiteindelijk moeten alle bijenhouders kunnen profiteren en niet alleen een handje vol super bijenhouders. Hier zijn we nog niet uit, morgen praten we verder.

We moeten voor 18.00 uur terug in Kalya Peace Village zijn, met wat extra gas erop lukt ons dat ook.

Dinsdag 25 april 2023

Vandaag doen we het wat rustiger aan, we blijven een beetje in de buurt. Na de koffie bij ZOA gaan we op bezoek bij de Katikit Primary school in Amudat. De school is opgenomen in het Pharus project en voorheen gebouwd door ZOA. Er zijn nu 19 basis scholen in dit district en 2 scholen voor voortgezet onderwijs. De school heeft 1500 leerlingen ingeschreven, daarvan komen ca.900 dagelijks naar school. Het kleuteronderwijs wordt door ZOA gedaan daarna neemt de overheid het over. Er zijn 18 docenten en die moeten ook allen een onderkomen hebben, dat is een uitdaging want er zijn niet voldoende “teacherhouses”. De andere uitdaging is het water, er is maar één waterpunt voor deze school en dat is lang niet voldoende. In haar toespraak vertelt de directrice van de school dat mede door de nieuwe aanpak van ZOA en donor Pharus de kwaliteit van de school sterk verbeterd is.

Na de Covid periode zijn veel kinderen thuis gebleven maar door ZOA campagne “Back to School” en de vele dorpsbezoeken van ZOA zijn veel van de kinderen toch weer naar de school gekomen. Een belangrijk onderwerp was ook de hygiëne omtrent de meisjes. Nu krijgen ze voorlichting over het gebruik van maandverband etc. en blijven ze niet meer thuis. Veel van de leerlingen moeten dagelijks meer dan 5 km lopen om naar school te komen, de school begint om 8.00 uur, vroeg opstaan dus maar als je vaak naar school komt wordt je beloond met een oorkonde, aldus de directrice. Eten doen ze ook op school, ze krijgen maispap en iets met bonen, verzorgd door het World Food Center.

Na de school bezoeken we de overheid, we worden ontvangen door een “sub Deputy” de 2^e man in het district. Na het bekende voorstel rondje vertelt Howard over wat we de afgelopen dagen hebben gedaan. De man spoort ons aan om vooral door te gaan met ons werk hier en rekent er op dat we volgend jaar weer terugkomen. Hij is voor 10 jaar aangesteld, komt van oorsprong uit het district en kan voor ons functioneel zijn.

Ik kom nu al een aantal jaren in Amudat met telkens een bezoek als deze aan de overheid maar het is de eerste keer dat we iemand spreken die heel enthousiast is over de dingen die hem worden vertelt. Dat is mooi.

Na de lunch bij ZOA bezoeken we de nieuwe BISS bakkerij aan de overkant. De Bakkerij is een project van CCA (Child Care Africa) de organisatie waarvan Dorian directeur was. De stichting Neerlandia Foundation heeft de Bakkerij de opleiding en de eerste grondstoffen gefinancierd, CCA heeft de mensen geselecteerd zorgt voor de ondersteuning.

We zien 3 jonge vrouwen die nog een beetje nerveus op onze komst reageren, bijgestaan door 2 vrouwen van de BISS organisatie die hen traint. BISS (Bake it Smart and Simpel) heeft inmiddels 199 van dergelijke bakkerijen in Uganda aangestuurd door Lucas de Admiraal van "Bake for Life".

De eerste module, het frituren van deeg, o.a. donuts die naar oliebolle smaken en koekjes die qua vorm lijken op pepernoten maar er niet naar smaken, is afgerond. Ook de administratie is geleerd. Alles wordt genoteerd in kolommen, het productie proces (verbruik van grondstoffen), de verkoop opbrengst, de winst, reserveringen voor de vaste lasten en de aflossing, en.....wat er overblijft.

Volgende week beginnen de dames aan de opleiding "brood en cake", dat wordt het echte werk. We proberen de dames nog wat enthousiast te maken voor wat kleur op de buiten muren. Grote billboards en vitrines buiten, zodat de zaak wat meer opvalt voor het publiek. Later begreep ik dat dat ook goed komt.

Dan terug naar Kalya peachie village waar we later een "feed back session" hebben met Howard en zijn staf.

We sluiten af met een gezamenlijk diner ZOA staff en ZBA, daarna is het feest op “Kalya Peace Village”, er is muziek, er wordt gedanst kortom heel gezellig. Om 23.00 uur is het feest over en gaan we slapen. Morgen rustig aan, de MAF brengt ons naar een wat prettiger accommodatie waar we even bij kunnen komen van alle indrukken deze dagen.

**Het was een bijzondere reis met veel mooie
momenten en positieve indrukken!**

Dank jullie allen!

Evaluatie (opgezet door Jaco)

Allereerst complimenten voor het ZOA-team in Amudat. De ZBA-groep was onder de indruk en dankbaar voor de positieve ontwikkeling in het Amduat-district.

Hieronder onze ideeën/voorstellen voortkomend uit de discussies in de ZBA groep en de feedbacksessie van dinsdagavond.

- Pilot ondiepe put en zonne-irrigatie in Lokales
De ZBA-groep heeft de volgende suggestie om een veel groter gebied voor irrigatie te bereiken:
 - Voeg een extra pomp op de grond toe om meer druk in de waterleidingen te hebben en altijd een minimaal waterpeil in de watertank te garanderen.
 - Installeer b.v. 4 waterpunten in verschillende richtingen, b.v. 200 meter in elke richting. Hiervoor is dus ook het aanleggen van waterleidingen van de put naar de verschillende waterpunten nodig.
 - Aanschaf van flexibele waterleidingen inclusief sproeiers om aan te sluiten op de 4 waterpunten zoals hierboven genoemd.

Actie 1 - ZOA: werk dit verder uit (max. 1 pagina) inclusief kostenberekening.
- De ZBA-groep wil 10-20 houten gelakte banken sponsoren voor de kerk die ze op zondagochtend bezoeken. De banken moeten van goede kwaliteit zijn (dezelfde als we in de kerk zagen).
Actie 2 - ZOA: geef een prijsindicatie voor deze houten gelakte banken.
- De ZBA-groep was erg onder de indruk van wat ze zagen op de basisschool van Chepkararat. De school heeft momenteel alleen een slaapzaal voor meisjes, maar niet voor jongens. Als gevolg hiervan was de inschrijving van jongens op deze school aanzienlijk lager. De Rocksfoundation heeft de intentie om een jongensslaapzaal te doneren voor de Chepkararat basisschool.
Actie 3 - ZOA: geef een tekening en prijsberekening voor een jongensslaapzaal voor circa 100 jongens inclusief bedden en matrassen.
- Landelijk Transformatiecentrum (RTC) in Karita. We hebben een vruchtbare discussie gehad hoe we de RTC voor de verwerking van de honing duurzamer en aantrekkelijker kunnen maken voor alle imkers. De feedback van de ZBA-groep is als volgt:
 - Het doel is dat alle boeren (bijenhouders) een betere prijs krijgen voor hun honing. ZOA zou een coöperatie moeten opzetten voor de imkers (figuur uit een Community Based Organization CBO is hiervoor de juiste juridische structuur).
 - Alle boeren moeten eigenaar zijn van de coöperatie. De coöperatie zou de eigenaar van de RTC moeten zijn (en niet de lokale overheid + enkele bijenkampioenen).
De winst van de coöperatie is voor de boeren (eigenaar van de coöperatie), op basis van de geleverde kilo's in een jaar.
De coöperatie dient een bestuur / dagelijkse leiding te hebben, b.v. de bijenkampioenen (maar dit zijn niet de eigenaren).

De coöperatie zou een hogere prijs moeten betalen voor de rauwe honing (alleen in het eerste jaar is hiervoor een voorfinanciering nodig en de ZBA-groep is bereid hierin te ondersteunen). Op deze manier is de samenwerking voor alle boeren zeer aantrekkelijk (beter prijs en direct your money).

ZOA heeft aantoonbare ervaring met samenwerkingen in o.a. Liberia, Myanmar en Colombia.

Actie 1 ZBA-groep: werk een voorbeeld uit over de werking van een coöperatie inclusief de voordelen en een rekenvoorbeeld.

- Katikit Primary School:
 - De Rocksfoundation heeft de intentie om het volgende te doneren voor deze school. Een extra lerarenhuis, aangezien er momenteel niet genoeg ruimte is voor alle leraren. Bijv. 2 of zelfs 3 leraren deelden het ene deel van het lerarenhuis (wat bedoeld was voor 1 persoon).
Actie 4 - ZOA: geef een tekening en prijsberekening voor één lerarenhuis op deze school.
 - De school heeft momenteel slechts 1 watertappunt. De Rocksfoundation wil investeren in een waterput + waterdistributie naar minstens 3 verschillende watertappunten op de compound en misschien ook een extra waterpunt voor de gemeenschap (hetzelfde als het waterwerk in Chepkarat).
- Actie 5 ZOA:** werk dit verder uit (max. 1 pagina) inclusief kostenberekening.

We verwacht dat ZOA medio mei reageert op de actiepunten.